

אנומליה בשלוש שכבות

ישראל אלדד

האנומליה שידובר בה כאן, נוגעת בשלוש שכבות של קיומנו: ישראל (נכתנועת שחרור), ישראל (כעם). המושג "אנומליה" מעורר תגובה ר מובנת-פסיכולוגית, בלתי-צודקת - אובייקטיבית. גם אם נניח שהנורו (רצוי למי? רצוי למה?), עדיין ייתכן שמהו לא-נורמלי הוא חיובי ביוח קראתי ספר, שמעתי קונצרט - משהו לא נורמלי! הטון עושה את ה נסכים שהחיווי פלוני הוא לא-נורמלי, אין בו מחמאה רבה, שפן עדי שאותו פלוני, עם היותו נורמלי במרבית ענייני היומיום, הוא גאון במו (ובדוגמאות אין מחסור). יתירה מכך: לעיתים קרובות אנומליה חיו בתחום אחר (לשם האיזון הקוסמי?), ושאלת הכדאיות ניצבת לא פ הורים, לפני חברה, ואולי - מי יודע? - גם לפני בורא עולם. ואולי מן הו את משלו של קפקא (מיומנו): "אין זה בהכרח חטא כששחפן מוליד פלובר היה חולה שחפת. הברירה: או שריאותיו של הילד תלכנה ל לפלובר. חלחלתו של אב שעה שדנים על כך בחלל הריק" (עפ"י נ קפקא", עמ' 193).

ונמשלנו: האנומליה שלנו כמדינה, כתנועה, כעם היא עובדה קיו אם לוותר על הגדלות ועל הייסורים הכרוכים בכך או להמשיך ולהאדי דעת המחיר. אם עניין זה נדון בחלל ריק או לא, זו כבר בעיה מטאפי ומעבר לגדר עיוננו זה. כאן נדון באנומליות השלוש ההן מבחינה ובמסקנותיהן, כמוכן.

אף-על-פי שכיום אין קשרים דיפלומטיים. האנומליה שביחסים עם מדינות ערב פירושה הוא בעיקר אי-הכרה בזכות קיומה של מדינת ישראל בכלל. וביחסים בין מדינות, גם בין מדינות עוינות, אין זה דבר רגיל. אם מטעמים אובייקטיביים מוצדקים, אם מטעמים סובייקטיביים בלתי-מוצדקים, עצם ההכרה בזכות קיומנו נחשבת בעולם המכיר בנו ואף המיודד אתנו, ולמרבית הצער והחולשה גם בעולמנו הישראלי והיהודי הפנימי, להישג מדיני, המחייב, כמובן, תשלום...

אלא שלא על בעיה פוליטית חיצונית זו אני בא לדון, כי אם על בעיית הנורמליזציה של המדינה עצמה, שאותה אנומליות ביחסים עם מדינות אחרות איננה אלא אחת ההשלכות שלה. ותיזה ראשונה שלי היא זו:

מדינת ישראל היא מדינה לא-נורמלית. וזה נאמר בטון נייטראלי, כקביעת עובדה - בלא אינטונאציה, אם לטוב, אם לרע.

מדינה נורמלית מהי? מדינה נורמלית היא מסגרת המבטאת פונקציה ממלכתית בין טריטוריה לבין תושביה. מדינה נורמלית, ויהא משטרה אשר יהא, שואפת או מתיימרת לשאוף להביא את מירב הטוב למירב תושביה.

זו "התורה" כולה על רגל אחת - כש"רגל" פירושה REGULA, ועל כן "רגיל", "כרגיל", "להרגיל" וכו' - והיא, הגדרה זו, חלה על כל המדינות שבעולם, על כולן, להוציא מדינת ישראל. שכן מדינת ישראל היא - ככל הידוע לי על כל פנים, ואם אני טועה, הריני מבקש להורני ולתקנני - המדינה היחידה שקמה וקיימת לא למען תושביה, כי אם למען עם, או חלקו הגדול של עם, שעדיין איננו נמצא בטריטוריה ההיא, אך יבוא - כמקווה וכנשאף - לחיות בה, אם מרצון ואם מאונס. יתירה מכך: הוא יבוא אליה לא כמהגר, כי אם כשב אל מולדת, אשר אבות-אבותיו עזבוה, אם מרצון ואם מאונס. ודאי שיש מדינות נוספות, שבין היתר שואפות גם לרה פטריאציה של בני עמם (במקרים מסוימים של עודף אוכלוסין וחוסר מקום או מזון יש גם קו של דה פטריאציה, תמיכה בהגירה), אלא ששם מדובר ברוב, היושב קבע בארצו וחלק מבניו זה מקרוב, דור או שני דורות לכל היותר, עזבוה, בעוד שמדינת ישראל קמה על-ידי מיעוט מיזער של העם, שגם הוא בא למולדת קדומה זו, כדי להקים פה מדינה בשביל הרוב המכריע של העם המפוזר, או בעברית שורשית ומשמעותית, הרוב המכריע הגולה.

זו מוטיבאציה פוליטית חדשה לחלוטין, חסרת תקדים בעולם, ומכאן גם חלק ניכר מהקשיים להבין מדינה זו ואופייה, גם כשאינן סיבות אחרות או אינטרסים סותרים המכתיבים "אי-הבנה" זו. על כל פנים יש בה בשונות הסיטואציה כדי לסייע בידי מתנגדים מטעמים אחרים, ודאי מתנגדים מבין האינטרסנטים הטבעיים ביותר, הלא הם תושבי הארץ הקיימים פה מלפני התחלת תנועה זו המכונה ציונות. ודאי שהיה פה יישוב יהודי של קבע, שמעולם לא פסק, אלא שאמונתו ואופיו של יישוב יהודי זה לא דחפוהו לעשייה פוליטית ולהקמת "מדינה", ועל מדינת ישראל אנו דנים פה.

חוק השבות, מאמצי ומפעלי העלייה, החינוך העברי המקנה, או אמור להקנות, לצעירים ילידי הארץ את תודעת שייכותם לאותו עם שלמענו הוקמה המדינה, והוא איננו, עדיין איננו כאן - כל אלה הם פירותיו הראשונים והבולטים של שוני, של אנומליה זו, ואין צורך לומר, עצם העובדה שתוך שלושים-וחמש שנים של קיום המדינה,

מספר התושבים היהודיים גדל פי שישה כמעט - גם זה דבר ללא תקדים בתולדותיהן של מדינות.

אין זו, איפוא, סתם "רישעות", כי אם, אדרבא, חוש ושכל בריאים ביותר, שהערבים היפנו מראשיתו של התהליך את עיקר טענותיהם נגד העלייה, כלומר נגד הגשמתה של אותה מהות ייחודית של הציונות, ואין תימה שעיקר הוויכוח המדיני, אם אצל ממשלת המנדאט, אם ב"חבר העמים" ואחר כך באו"ם, נסב על בעיית הצדדים בסכסוך, ואנו לא פסקנו לטעון - וז'בוטינסקי היה העקבי והתקיף ביותר לטיעון זה - שכנגד (ואם צריך: גם נגד) התושבים הערביים הגרים בטריטוריה הקרוייה פלשתיין, עומד, וזה חייב להיות מופר גם בחוק הבינלאומי, העם היהודי כולו, שאיננו יושב בה. וזו סיטואציה לא נורמלית, כמובן, גם בחוק ובסדר המקובלים הבינלאומיים.

וכדי להמחיש אנומליה זו במלואה ובכל חומרת משמעותה, דיינו באחת הפרשיות האחרונות של התנגשות אף משפטית בין ה"נורמה" המקובלת לבין המהות האנומלית ההיא של המדינה. אם לגבי חוק השבות והעלייה איכשהו התרגלו מחוץ ומבית, ולכל היותר מסוגים את זה לגלי הגירה עולמיים - למרות הייחוד המפלה מפורשות לטובה מהגרים יהודיים - כמעט "גזענות" למרות העדר הסימן הביולוגי בהפלייה זו והעמדתו על מוצא או גיור (כהלכה?) - עלתה בעיית ההקצבות למשפחות מרובות ילדים (עלייה פנימית) והחריפה את השאלה, שהרי כאן מדובר במפורש - גם אם חומקים אל נימוק לא רע ולא חסר היגיון של יוצאי צה"ל בלבד - מדובר, איפוא, במפורש בהפלייה לרעת חלק התושבים במדינה: מה שנוגד באמת או לכאורה את המקובל במדינות מתוקנות שאנו כה רוצים להימנות עמהן. אלא אם כן בינתיים, עד שדברים אלה יראו אור, עוד יחוקקו באמת חוק שווה, ומשפחות ערביות לרוב תזכינה בסיוע לריבויין... השכל ישמרנו!

גם אם מישהו איננו שונא ישראל (אם מיסודא דדיכרא - עם ישראל, אם מיסודא דנוקבא - מדינת ישראל), אך איננו מודע או איננו רוצה להיות מודע לאנומליה המהותית של מדינה זו, בשום פנים ואופן לא יקבל חוק דימוקרטי החל רק על חלק מהאזרחים, וההבחנה היא לאומית או דתית. הוא יראה בזה הפלייה גזעית או לאומנית, ודאי אֶתנית. וכבר עולה האנלוגיה לדרום-אפריקה. מה עוד שהוא ימצא תימוכין רבים בקרב יהודים אזרחי מדינת ישראל, ולמרבת הפלא - והששוון! - אף בקרב מפלגות המתפנות ציוניות, משמע המודעות לאופי אנומלי זה של מדינת ישראל, ואשר על פיו ההפלייה לטובת עלייה פנימית יהודית איננה חמורה ופסולה יותר מאשר חוק השבות, שהוא ההפלייה לטובת עלייה יהודית מבחוץ, כשיהודי מבריה"מ או מארה"ב, או אף גוי שנתגייר, שאף זכות אבות רחוקים אין לו, רשאי לעלות ("לשוב") לישראל, אך לא "פליט פלשתינאי", שהוא ואולי גם דורות אחדים של אבותיו נולדו וחיו בארץ זו.

זאת היא, כבוד כל קוראי, גם האיסטניסים הליבראליים והדימוקרטיים ביותר, אמת, אולי אכזרית, אך אמת שבלעדיה אין טעם, או ליתר דיוק, יש סכנה שיבוטל טעם קיומה של מדינת ישראל בייחודה העולמי הזה.

או שמא לא? שמא מצויה בכל זאת אנלוגיה מסוימת? וכי אין אנו זועקים חמס, למשל, נגד בריה"מ על שהיא תובעת חופש למפלגה הקומוניסטית בארצות הדימוקרטיה

המערבית, כשהיא עצמה מקיימת ללא בושה דיקטטורה ("של הפרולטריון") תוך איסור מוחלט של קיום מפלגות פוליטיות וכו'. שאל על כך מפי קומוניסט, והוא לא יבין מה אתה שח: הרי בכריה"מ מגשימים את הקומוניזם! פירושו של דבר, שאין חוקי הדימוקרטיה חלים במידה שווה על כל הארצות. ארצות מגשימות אידיאה (סוציאליזם, דתית), משעבדות ערכים אחרים לאידיאה ההיא. אלא שדבר זה, שהעולם כבר התרגל אליו - תוך גינוי, כמוכן - נעשה נורמה בארצות מהפכה. לא נותר, איפוא, אלא לנסות וליישם עיקרון זה גם על הגשמת הציונות, שהרי גם כאן מדובר על אידיאה בעלת זכות וחוקה יתירות על פני ערכים אחרים, כגון שוויון הכול - גם לאייהודים - לפני החוק. וזה היה יכול להיות טיעון נכון, אלמלא תביעתנו בעת ובעונה אחת להיות נחשבים כדימוקרטיה לכל דבר, כבמיטב המדינות המוגמרות ששום מטרה מהפכנית איננה ניצבת מול ערכים אחרים, ועליהן רק לשמור על קיום משטריהן ועל אורח חייהן.

אך לא רק בנקודה זו של הפלייה מתחייבת לגבי האוכלוסיה הלא-יהודית, ומה עוד העוינת, כי אם גם רבות ביחסי התושבים היהודיים עצמם מתנגש הרעיון הדמוקרטי לא פעם, ולא בתחום אחד, עם מהותה הציונית של המדינה כמוגדרת לעיל. היש להתיר, למשל, יתירה מכך, אף לתמוך תמיכה מכספי המדינה בספרות או באמנות היוצאות נגד אידיאה מרכזית זאת של המדינה, או בלשון פשוטה יותר, האם מותר להטיף בשם הדימוקרטיה הישראלית נגד המטרה הישראלית החורגת מגדר הנורמה "טובת תושביה"? ובאין חוקה, ניתן לנסח את השאלה גם כך: האם תחייב אותנו החלטת כנסת המבטלת את חוק השבות, כאשר ברגע מסוים ייווצר שם רוב מסוים - כולל ערבים - לבטל את האופי האנורמלי של המדינה ולערוך לה נורמליזציה סופית?

מכאן שה"נורמה" של מדינת ישראל היא האנומליה שלה, המקנה לה את מהותה, את טעמה. אנומליה זאת של מדינת ישראל נובעת, כמוכן, מהאנומליה האחרת שבשכבה העמוקה יותר, והיא האנומליה של תנועת השחרור אשר שמה ציונות.

קשייה של התנועה הציונית

תנועת שחרור נורמלית מהי? אם לשחרור לאומי - הרי זו מלחמה לגירוש שלטון זר; אם לשחרור סוציאלי - הרי זו מלחמה להחלפת משטר וסדר כלכלי. כמי שנטל חלק במלחמה לגירוש שלטון זר, יתירה מכך, כמי שהשתתף בהחדרת המודעות הזאת, שהבריטים הם שלטון זר פה, מודעות שאך בקושי ובמאחר חדרה גם אצל רבים וכן טובים שהיו מוכנים להודות כי בריטניה היא שלטון אכזר, אך לא זר, כי חוקי, מכוח המנדאט הבינלאומי - ודאי שאינני מזלזל בצד השווה הזה. לא פעם, בבית"ר ובמחתרת, למדנו ולימדנו תולדות מלחמות שחרור של הפולנים, של האירים וכדומה (מעניין שמפי עדים שמענו כי באירלנד הצפונית מרבים הלוחמים שם לקרוא את ספרות המרד שלנו וללמוד ממנו...). וכדרך של תנועות מדיניות לוחמות, השנויות במחלוקת חריפה, העמדנו גם אנו את העיקר על מה שאנחנו נלחמנו עליו, ולא פעם חטאנו בהמעטת הצדדים שיריבינו - ולפעמים אף רודפינו - עמדו עליהם. על פי רוב סתירות שכאלה נפתרות בעזרת העיתוי. כל דרך טובה בעיתה, אלא שגם עניין זה לא קל להוכיחו הוכחה ניצחת. היום ברור לנו

שהציונות האקטיביסטית, הלוחמת בשלטון הבריטי איחרה, על כל פנים מדינת ישראל שקמה במידה רבה גם הודות למלחמה זו איחרה שישה מיליונים יהודים, שהציונות נועדה למנוע את כליונם. זה בגדר ודאי, אין זה בגדר ודאי שהקדמת המלחמה היתה מצליחה. לעולם לא נדע זאת באותה מידה של ודאות שאנו יודעים את עובדת אובדן שלישי מעמנו.

אך בין כה ובין כה, תהא מידת בטחוננו בחלקה הגדול של המחתרת לגירוש השלטון הבריטי מן הארץ, כלומר בטחוננו באספקט הנורמלי - וזה אספקט נורמלי, רגיל - של תנועת השחרור שלנו אשר תהא, הלא ברור ומוחלט הוא שתפקידה המרכזי של הציונות, מעבר לפולמוס הדרכים, היה להביא את העם היהודי לארץ-ישראל, יותר מזה - גם לאדמת ישראל (בכך עלינו, על חניכי בית"ר והרביזיוניזם, להודות: מפת ארץ-ישראל היתה נהירה לנו יותר מאדמת ארץ-ישראל, וההיפך מזה אצל יריבינו).

וכי איזו תנועת שחרור לאומית התנסתה בתפקיד שכזה? והפיכת מעמד בינוני של סוחרים ומתווכים או אקדמאים או סתם מחוסרי כל משלוח-יד (ולא במקרה אני משתמש במונח זה דווקא), לעם עובד בלי מירכאות? יכולה להיות מחלוקת, אם זה היה הכרחי ומועיל מבחינת הגידול הכמותי, שתצורף לזה גם אידיאולוגיה מארכסיסטית וסוציאליסטית, אך עצם האידיאל ולא פחות מזה העשייה בכיוונו, של יצירת עם עובד, אם בנוסח ג'ורדוניסטי - עבודה כאידיאה כשלעצמה, אידיאה גואלת אדם, אם בנוסח הבורוכוביסטי של כורח כלכלי סטיכי - עצם הצורך בכך והתועלת אינם מוטלים בספק. הקורקטיבה הז'בוטינסקאית לכך היתה, שגם למעמד הבינוני, מלאכה, מסחר, תעשייה זעירה ואפילו פקידות, יש משקל רב במשק חדש, במשק עירוני, והרי לא תתואר הגשמת הציונות על בסיס חקלאי בלבד, ותהיינה האידיאה והתועלת של שיבה לאדמה חשובות כאשר תהיינה.

משמע, היה דרוש ליצור תשתית אוכלוסייתית וכלכלית, שאצל עמים נורמליים, גם אם משועבדים שיעבוד פוליטי, היא קיימת.

ולא מדובר פה בהעברת עם מגלות אחת (דברים אלה נכתבים בחג הפסח) כביציאת מצרים, כי אם משבעים גלויות, כשעל דרך הפרדוקס הגרועות שבהן הן אלה שהן... הטובות ביותר.

והידוש הלשון העברית - שאף הרצל לא האמין בה - הוא בגדר "הניסים" בציונות, ואף הוא חסר תקדים.

ובחזית הפנימית - אל נשכח - פנימית יהודית, לא הכול הסכימו עם הציונות. מימינה - ולא לימינה - עמדו המוני יהודים חרדים, שלומי אמוני ישראל, שראו בציונות תנועה שבת-יציבי חדשה, משיחיות שלא בעיתה, יציאה לשמד באיצטלא לאומית (והיו אצבעות לדבר, אצבעות אמרתי, ולא רגליים, וד"ל). ומשמאלה - ולא לשמאלה - עמד ה"פונד", הגדולה בתנועות הפועלים היהודיות, ושם פרולטארים של ממש, ולא חלוצים בני סוחרים ודוקטורים שהתאמצו ליהפך לפועלים, וגם קומוניסטים, אף ממיטב האיכות הנפשית למסירות נפש. ואף באמצע, המונים רבים של ליבראלים, אמנסיפאציוניסטים, מאמינים בקידמה, בחופש הנאור או סתם ב־ UBI BENE IBI PATRIA - במקום שטוב לי, שם המולדת, ואפילו בגרמניה טוב היה.

זה העם - והארץ, בה יושב אחוז מועט של העם. ובאחוז המועט הזה רק המועט הוא ציוני, והארץ אף שממה, עוינת בנופה ולא רק בתושביה.

וכי איזו תנועת שחרור בעולם עמדה אי פעם בפני תפקידים שכאלה? בתקופה אחת בחזית נגד גרמנים וסובייטים (אידיאה!) ואנגלים וערבים ו...יהודים רבים? והרי לא תמול שלשום אבדה עצמאותנו, כי אם זה אלפי שנים! והרי מרבית הגורמים החיצוניים, אף לא עוינים, הופתעו מעצם ההופעה הלאומית של עם יהודי, שעד כה נצטייר כדת ותו לא, ועד עצם היום הזה לא מעטים הגויים, מהם גויי חסד באמת, שעניין זה של יהדות כלאומיות בעלת מדינה לא נעפל אצלם (וכי אין גם עדיין יהודים שאלה?). שינוי דמות ושינוי תדמית מושרשת מאוד. מטאמורפוזה ממש!

אנומליה זאת של תנועת השחרור שלנו היא מקור הקשיים בבית ובחוץ, קשיים פסיים חסרי תקדים ולא פחות מזה קשיים פסיכולוגיים. והרי לעיתים קרובות כל כך אנו באים לכדי תמיהה ואף תוגה על הכוחות העולמיים האדירים ההם הקמים נגדנו, נותנים יד לאויבינו הקרובים, מוצאים אליהם גשרים מעל תהומות דתיים, אידיאיים, מעמדיים. איסלאם ונצרות וקומוניזם - מעצמות עולם - להוציא מעטים או שעות מסוימות - נגדנו. האנומליה שבציונות ודאי שנצטרפה לאינטרסים הקונקרטיים. יחידים בעולם הגויים אמנם נמצאו שנדלקו אף הם לרעיון הדמיוני הזה של הציונות. דווקא האנומליה שבכך היתה להם אתגר לתמוך בנו, אך מה לעשות ומרבית הגויים הם נורמליים, וחז"ל כבר קבעו "הלכה: שונא עשיו ליעקב". היהודים אמנם הפסיקו לקיים הלכות, אך הלכה זו אמונה בידי הגויים. על כל פנים, הציונות כתנועת שחרור לא נורמלית לא זכתה לאותה מידה של הבנה, לה זכו וזוכות בימינו תנועות שחרור אחרות.

אילו יכולנו לפחות לאזן יחס זה על ידי מלוא התמיכה של העם אותו באנו, אנו הציונים, לשחרר, אילו עלה כל העם ארצה כבימי יציאת מצרים, דינו. אך לשם כך הרי נחוץ היה שנהיה עם נורמלי: דא עקא (ושמא לא עקא כלל, נבדוק בהמשך...): האנומליה של מדינת ישראל היא תוצאה של הציונות הורתה, וזו היא פרייה של האנומליה של עם ישראל, אנומליה מן היסוד.

עם לבדד ישכון

במציאותנו הפוליטית היום מונח זה של בדידות, מבודדים, חוזר ועולה, וכמובן תמיד בנימה של צער ודאגה. והרי לראשונה שמענו על בידודנו הקיומי ממש, מפי בלעם הרשע בברכותיו, באותן הברכות שבהן נאמר "מה טובו אהליך יעקב, משכנותיך ישראל" - מלים בהן אנו פותחים את תפילת יומיום (באשר לא יפה, כנראה, לתפילה שתיפתח במה שאמר עלינו משה רבינו: "עם נבל ולא חכם", שהרי הוא עמד מקרוב וראה את הנעשה בתוך האוהלים!). מעבר לכל התיאוריות של מבקרי המקרא ואף על דעת הקיצוניים שבהם, הרי דברי בלעם אלה ודאי שלא בימי גלות נאמרו, משמע - לא היו תוצאה של מה שמכונה בפי היסטוריונים "יהדות מסתגרת, יומרנית, מגאלומאנית, 'נבחרתי'", כיצירת הסיטואציה הגלותית - "פיצוי". משמע, לפנינו ראייה מהותית, ראשיתית, קדם-גלותית.

שנית: תיאור זה של קיומנו ומצבנו כ"בדידות", אינו הולם כלל את מה שכלול במלה זו בדרך כלל. דמה בנפשך אדם בודד. הלא זה מצב עגום, מצב של עזיבות, של שיכחה,

אדם נשכח שאינו קיים כלל בתודעת הזולת. וכי כזאת היא בדידותנו בעולם? וכי לא ההיפך מזה היא האמת? וכי אין בנו געגועים לפעמים ל...קצת יתר בדידות, שיפסיקו קצת להתעניין בנו, שנחדל להיות במרכז דיוני האו"ם או במרכז דאגות הוויטיקאן השחור או האדום? מספרים על עיתונאי סיני שהגיע לאו"ם לאחר שנתקבלה סין החדשה ("חדשה?") לאו"ם, שהשתומם על ריבוי הדיונים בנושא ישראל, ושאל עיתונאים ישראלים: "מה אתם מקימים רעש גדול כזה בעולם, הרי אתם בסך הכול שלושים מיליון!..."

"הלא אתם המעט מכל הגויים", ידעה תורה, זו התורה שקבעה גם את אותו ההיפך שצוין לעיל: מהותנו הלא-נורמלית אינה מאפשרת כלל את בדידותנו. גם - ואולי דווקא! - כאשר סגרו אותנו בימי הביניים (ויש אומרים שהקדמנו להיסגר מעצמנו) בגיטאות, הפכנו להיות מגרי עצבים (עצביהם כסף וזהב?..), לא נעלמנו מתודעת הגויים שבתוכם חיינו בגיטאות. ומי שסבור היה - מאז המהפכה הצרפתית - שפריצת חומות הגיטו תחסל את ייחודנו עדי היעלמותנו, נוכח עד מהרה לדעת, לא כי. רצו יהודי האמנסיפציה לברוח מאותה בדידות יהודית מדומה, ונכנסו לבדידות אינדיווידואלית של ניכור טראגי או קיומי, על פי רוב מגוחך וסכיזופרני. פרופ' דינור הוא, דומני, הממשיל משל להמחשת הסיטואציה: שני שותפים בלונדון, אברמוביץ' ורבינוביץ', החליטו לשנות שמותיהם, כדי לא להפחיד קונים גויים. כל אחד בנפרד חשב וחשב, וכל אחד בא למחרת והציע את השם האולטרה-אנגלי סמית. ניחא. מעתה נקראת הפירמה על שם "סמית את סמית". והנה מטלפן מישהו ומבקש את מר סמית. "לאיזה סמית אתה מתכוון?" - שאל אחד השותפים, "לאברמוביץ' או לרבינוביץ'?" הלורד קרלסמאן המחיש סיטואציה זו בסיפור במנהיג סוציאלידמוקרטי יהודי שברח מברלין והגיע ללונדון, שם נערכה לו קבלת פנים במרכז הלייבור. כאשר הזכיר יו"ר הישיבה בברכתו, כי האורח הוא פליט יהודי מגרמניה הנאצית, השיב הלז: "אני עזבתי את הקהילה היהודית עוד בשנות העשרים". על כך אמר היו"ר בהומור אנגלי סרקאסטי: "לא ידעתי שיהדות זה מועדון"...

אכן לא מועדון, ויהא השורש מטאפיסי ויהא פיסי-היסטורי גרידא. עובדה היא, עובדה קיומית, או, למען הרושם הפילוסופי נאמר: "אֶכְזִיסְטְנְצִיָּאלִית": יש כאן ישות מיוחדת במינה, שלא רק שום גרזן לא הצליח לגדעה, כי אם גם שום תיאוריה היסטוריוסופית לא הצליחה להסבירה. האמת ההיסטורית האמיתית ביותר היא - האגדה, האגדה על אברהם בן תרח שניתץ את פסלי אביו, ועל כן נידון בפני נמרוד, הושלך לכיבשן האש, ממנו יצא חי והלך לכנען.

זוהי תמצית ההיסטוריה שלנו, אך גם תמצית האידיאה, משמעות הקיום שלנו. מאז ועד עתה אנו מנתצים את אלילי הגויים, אנו נידונים ונרדפים על כך וגוברים גם על הכיבשנים: יוצאים משם לארץ ההבטחה. מנמרוד (האגדתי, ולא כל כך...) עד להיטלר, האומר לראושנינג ("שיחותי עם היטלר"): "אנחנו דוגלים באלי הטבע, היהודים שתלו את המוסר, המצפון, הרוח בעולם".

והמסקנה הידועה, מאז ועד עתה. מה כאן מיתוס ומה כאן מציאות? כשם שלא הצליחו - כאמור - התיאוריות של אנשי העיון להסביר את סוד קיומנו, ומאז בלעם (האגדתי?) עד דוסטויבסקי לא פסקו אנשי הרוח הגויים לתהות על פלא קיומנו זה, כן לא הצליחו

שונאי ישראל המעשיים לבצע עד כלה את המסקנות: פרעה המן־אנטיוכוס ועד ועד לשונאי ישראל בימינו, באמצעי פיתוי ובאמצעי דיכוי, בתנאי ריכוז ובתנאי פזורה, לגבי מתבדלים ולגבי מתבוללים. "רוח רפאים" ניסה פינסקר להסביר? אלא שרוח רפאים זו מראה סימנים של אקטיביות יוצרת בכמעט כל תחומי החיים האנושיים. רוח רפאים הממשיכה להעניק לעולם כולו גאונים - טלו את השלישייה מארכס, פרויד, איינשטיין - המנתצים אלילים של האתמול, ובאים לתקן עולם במלכות שדי, גם אם "שדי" זה פושט צורה ולובש צורה, מושג זה של "תיקון" על פי הפשט ועל פי תורת הסוד הוא המשותף לכולם. זה האָתוֹס שלנו, זה הפאתוֹס שלנו, אתוֹס מצד ה"מה", פאתוֹס מצד ה"איך".

לא מדובר כאן בסתם קיום, וגטאציה. דובר האכזיסטנציאליזם בתקופתנו, סארטר, נתן הסבר אכזיסטנציאלי גם לאנטישמיות, אך לקראת סוף חייו הודה שאין האכזיסטנצייה של העם היהודי מסתברת ללא אָסנציה, ואסנציה זו היא המוֹנוֹתיאיזם. הכרה זו מביאה אותו - כהודאתו - גם לרביזיה לגבי כל ראייתו את ההיסטוריה האנושית. הרי גם טוינבי - בשנאתו אותנו על עצם קיומנו הפלאי המפריך את התיאוריה שלו - מודה בקיומנו, אלא מאי? זה קיום של פּוֹסִיל, מאובן... ואין צריך לומר, עד מה מגוחך הוא וחושפני תיאור זה של החיים הדינאמיים, היוצרים של העם היהודי.

העם הסיני הוא ללא ספק עתיק ימים ויוצר תרבות גדולה. גילו קדום לגילנו, ואין צריך לומר - כמותו רבה מכמותנו. ואף־על־פי כן, זה קיום גדול, יָצַר, אבל נורמלי. פלא אין שם, בעוד שקיומנו החי והיוצר הוא בגדר פלא, לא נורמלי. הסינים לא ידעו גלות ממולדתם וקיום לאומי מלוכד ויוצר גם בפזורה (אין דמיון, כמובן, בין מהגרים סיניים בעולם, כשסין קיימת, לבין גולה יהודית בת אלפיים שנה לפחות, באין מלכות וישות דימוגרפית מרוכזת במולדת), וכן לא ידעו רדיפות אַנטי־סיניות כאשר ידענו אנחנו אנטישמיות בכל תולדותינו, אף בטרם הוטבעה מטבע לשונית זו. זאת ועוד, ואולי גם הקובע: אין דמיון בין מה שהעניק העם הסיני - התרבותי ללא ספק - לעולם לבין מה שתרמנו לו אנו. רופי העמים הגדולים תרמו תרומות, על מנת לרדת לאחר המתן מן הבמה ההיסטורית. מרגלא בפומיה של דוד בן־גוריון: מה בינינו לבין המצרים הקדמונים? אנו מדברים בלשונו של ישעיהו הנביא וקוראים בכתבי ר' יהודה הנשיא ואבן גבירול; נאצר (שהתפאר כי הוא בן עם ותרבות קדומים יותר מאתנו), איננו יודע לקרוא בכתב של רעמסס ואיננו מדבר בלשונו. משמע - אנחנו תרבות יוצרת נמשכת.

אין גם לומר כי סגולה זו שלנו מתמצית בדת, נבואה, תהילים, איוב. ודאי שאלה עמדו במרכז הווייתנו. ודאי שההודאה ב"מתן" זה קלה על הגויים, גם על שונאינו, כאשר הם טוענים: הנה כי כן, זאת נתן עם ישראל, זאת קיבלנו מהם, הם גמרו את ייעודם, יכולים ללכת או שנוליק אותם...

ראשית, ה"מתן" שלנו מעולם לא התמצה באלה. ושוב אנו נזקקים לסיפור מקראי, בין אם הוא אגדה, בין אם הוא היסטוריה: יוסף איננו נותן למצרים דת. יוסף פותר חלומות לפני פרויד, יוסף פותר בעיות משבר כלכלי (רעב) על דרך הלאמה, סוציאליזם ממלכתי (לפני מארכס). ומי שטוען: אגדה - כשם שטען לגבי אברהם ונמרוד - יבדוק, מה נתן עם ישראל האמנסיפציֹני, שוב בתחומי תורת הנפש ותורת החברה ותורת הפסיקה, ולא רק המטאפסיקה. משמע - יש כאן רוח יוצר בלתי־פוסק.

שנית: יצירתיות איננה מתמצית במה שעם תורם גם לזולת, כי אם גם במה שהוא יוצר לעצמו. היהדות התלמודית, הלכה ואגדה, פיוט ופילוסופיה דתית, ושולחן ערוך וקבלה וחסידות, ועל הכול: אורח חיים תרבותי, מאורגן לכל ימי החיים, מבוקר עד ערב, מלידה עד מוות, על הפרוזה ועל השירה שבחיים, ובתנאים קשים וחיי נדודים ובלא אבטוריטה ממלכתית, המטילה את הקונסטיטוציה הזאת, המחייבת חיוב פוליטי ומשטרת לקיום "אזרחות" זו בכל קצוות תבל. כל זה אין לו תקדים, משמע - הוא לא נורמלי, וזאת לא-נורמליות לחיוב, גם אם היא הרגיזה ועוררה שנאה, וליתר דיוק: קנאה.

לא על עצם הקיום שלנו יצאו הקנאה והשנאה. לכך נמצאו הסברים אף לפני תורת הפוסילים של טוינבי. הקדימו אבגוסטינוס הקדוש, שהעניק לנו זכות קיום, ואף צורך, צורך נוצרי, של קיום באשר אנחנו עדות לראשית הנצרות. אך לא למעלה מזה: קיום גרידא. הקנאה והשנאה, עדי התקרסות הצלב (צלב הקרס צמח מהצלב, גם אם הוא בשלב ובזרם מסוים פנה נגדו, כמעט בהכרח, כמסקנה אחרונה של האלילות הנלחמת ביהדות, של נמרוד נגד אברהם), מכוונות נגד היהדות החיה, לא רק לא-פוסילית, כי אם אנטיפוסילית, כשם שאברהם היה אנטיפסלי. בבחינת: לא תעשה לך כל פסל, כדי שלא תיהפך לפוסיל.

היינה אומר בווידיוי, כי בעבר לא אהב את משה בגלל איסור עשיית פסלים, והרי הוא, היינה, העריץ את אמנויות יוון, - עכשיו הוא מבין, שפסל אשר יצר משה, הלא הוא עם ישראל, חי ושקול כנגד כל אמנות הפסלות.

לא לשווא שנוא כל כך היה היינריך היינה על הנאציזם. גאון השירה בגרמנית ("בגרמנית" אמרנו, ולא "הגרמנית", ודייק) חזר לשורשו העברי. וצלב הקרס בא בשלבו העקביים לשרוף גם את הצלב בשל שורשו היהודי ולחזור אל ווטאן, אל הטבע. ללמדנו מה זהירות מתחייבת לגבי המונח נורמליות. יש "נורמה" להם ויש "נורמה" לנו. ואם ישותנו היא לא-נורמלית ביחס לנורמליות שלהם - ניחא. אם "מום" הוא בנו, מום מלידה הוא, ונקבלו מרצון לאחר שנקבע לנו מכורח, מכורח קיומי.

נהיה אשר אנו הוים

"אהיה אשר אהיה", הגדיר קול אלהים עצמו במראה הסנה שלא אופל (עד היום): לא אופל).

ואל נשכח: התגלות זו למשה היא בפתח שליחותו לגאול את העם מעבדות מצרים, זו תרבות האבן, הפיסול המונומנטאלי האדיר, אדיר ולא נפלא. נפלא - משמע, לא נורמלי, מעל לכוחות הטבע - הוא אלהי ישראל והוא קיומו של עם ישראל מאז ועד היום בגאולת פזוריו, בריכוז כוחותיו היוצרים שוב לארץ אבותיו. מה שכונה בציונות בשם "נורמליזציה", גם אם מבחינה דיאלקטית דרוש היה שיתפרש כשאיפה להיות "ככל הגויים", לא יכול היה, מעצם מהותנו, להתכוון אלא להחזירנו לבסיס פיסלי, כלכלי, ממלכתי, צבאי, נורמלי, כשם שגם גאון ברוח, גם נביא, בעל גוף הוא, נושם, אוכל, פרה ורבה, לוחם, נהנה בחושיו, חי. גם כדי להיות גוי קדוש - אמר ברדיצ'בסקי - נחוץ להיות תחילה גוי. זה נאמר כלפי אלה שביקשו לראות באנומליה שלנו שאיפה לחיי רוח ומוסר בלא אותן בסיס נורמלי של ארץ, מדינה וכו'. אנומליה שלנו אין פירושה היותנו

מלאכים. האידיאל שלנו מוטבע בראשית, ב"בראשית"נו: אדם בצלם אלהים, עם בצלם אלהים, לא אלהים ולא בן-אלהים ולא נצח מפוסל כפסלי קרנך. הנצח שלנו הוא ביעקב הנאבק, בישראל השר עם אלהים ועם אנשים. מקור המלכות, דוד בן ישי, הוא נעים זמירות ישראל. ירושלים - כתר חייו וחינו.

אנו חוזרים ומקימים פה מלכותנו כבסיס לסולמנו, מוצב ומוצק על אדמתנו. גם הנבואה האוניברסאלית בארץ נתחוללה. גם הקונסטיטוציה השלמה הראשונה - המשנה - שקיימתנו בגלויות, בארץ עלידי ר' יהודה הנשיא נוצרה. ומיטב יצירתנו בגלויות - לקראת שובנו ארצה כוונה. וכל יוסף - ורבים היו בדורות האחרונים - בכל ארצות פרעה, סופם שלא ידעו אותם פרעונים, או אדרבא: מפני שידעו אותם, קינאו בהם, שנאו אותם וגזרו על בניהם ואחיהם כיליון. עד שנדלק הסנה. עד שעלו עמוד הענן ועמוד האש להנחותנו. ובלעם עומד ורוצה לקלל ונאלץ לברך "מה טובו!" ולהשתומם על עם לבדד ישכון. נורא הוד - המראה. "נורא הוד" - צירוף עברי מקורי והולם, כברית בין הבתרים כמוראה, כהבטחתה.

כל זה במהותנו - ללא בריחה. לא יכלו נביאים לברוח משליחותם, לא נוכל גם אנחנו לברוח ממהותנו, על הנורא ועל ההוד, לברכה ולקללה, לגריזים ולעיבל. אהיה אשר אהיה - אמרה הנבואה הקדמונית. זהו זה - מתבטא העברי הארצי היום.

נהיה מודעים למהותנו זו, לאסנציה האכזיסטנציאלית הזאת שלנו, שאין לברוח ממנה, ולמה שנרצה לברוח ממנה?

למודעת לכך יש השלכות מעשיות בכל חיינו, בראש ובראשונה, נכון לעכשיו - כלשון היום - השלכות לגבי ייעודה של מדינת ישראל כמדינה ציונית, שייעודה לאסוף כל פזורי הגוף והרוח והגאון של העם בכל מרחבי הארץ טומנת האוצרות הטבעיים, כאוצרות הרוח הטמונות בגופו של העם שיכונס פה מחדש.

זו הנורמה שלנו. אולם לחידוש נבואה - כדבר יהודה הלוי, מבשר הציונות החדשה. השואף ל"נורמליזציה" ול"ככל הגויים", שואף בעצם להתאבדות.

"נורמליזציה" כזאת לא רצויה, גם לא מצויה, אלא אם כן על ידי... המשיח, ואלו אחרית הימים, קץ ההיסטוריה.

אך אנו בראשית הימים המחודשים שלנו אנו עומדים.